

The procedure for preparing an influential scientific journal

Authors **Misir Mardanov**, Prof. Dr., Corresponding member of Azerbaijan National Academy of Sciences (ANAS), Editor-in-chief of «Proceedings of Institute of Mathematics and Mechanics» International Academic Journal, Director of the Institute of Mathematics and Mechanics of ANAS. E-mail: misirmardanov@yahoo.com
<http://orcid.org/0000-0003-3901-0719>

Aynur Hasanova, Senior scientific researcher of Azerbaijan National Academy of Sciences, the Institute of Mathematics and Mechanics, PhD in mathematics. E-mail: aynur.hasanova73@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-5975-3950>

Abstract Scientific journals play an important role in delivering scientific and technological achievements, results and methods of scientific research to the public. In order to achieve even greater success in this important area, it is necessary to raise the level of journals produced by research institutes and universities, and try to integrate them into the world's prestigious databases. Researches shows that the editorial boards of scientific journals in many universities and research institutes of our country still do not have much information about what steps should be taken and what procedures have to be followed. This paper presents the requirements for modern scientific journals around the world, and how to produce scientific journals in line with international standards. The article provides the basic criteria how to integrate scientific journals into the international databases such as Web of Science and Scopus, the procedures of submitting the journals into those databases, the scientific content of the journal, the international author and editorial board, the basic publishing standards, the requirements for electronic journals, suggestions to increase journal's citation rates are widely described.

Keywords Prestigious scientific journals, e-journals, publishing standards, journal scientific content, scientific bases, Web of Science, Scopus, indexing.

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.101>

To cite this article: Mardanov M., Hasanova A. (2020) The procedure for preparing an influential scientific journal. Azerbaijan Journal of Educational Studies. Vol. 690, Issue 1, pp. 177-198

Article history: Received — 10.11.2019; Accepted — 07.02.2020

Nüfuzlu elmi jurnal hazırlamağın qaydaları

Müəlliflər **Misir Mərdanov**, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, «Proceedings of the Institute of Mathematics and Mechanics» beynəlxalq elmi jurnalının baş redaktoru, AMEA Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun direktoru, elmlər doktoru, professor.
E-mail: misirmardanov@yahoo.com
<http://orcid.org/0000-0003-3901-0719>

Aynur Həsənova, AMEA-nın Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun böyük elmi işçisi, riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru, dosent.
E-mail: aynur.hasanova73@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-5975-3950>

Annotasiya Elmi və texnoloji nailiyyətlərin, elmi tədqiqatların nəticələrinin və metodlarının ictimaiyyətə çatdırılmasında elmi jurnalların rolu çox böyükdür. Bu vacib sahədə daha ciddi uğurlar qazanmaq üçün, ilk növbədə elmi jurnalların səviyyəsini yüksəltmək, onların dünyanın nüfuzlu bazalarına daxil olmasına çalışmaq lazımdır. Aparılan tədqiqatlar göstərir ki, ölkəmizin bir çox universitet və elmi-tədqiqat institutlarında hazırlanan elmi jurnalların redaksiya heyətləri hələ də bu vəziyyətdə hansı real addımların atılması və hansı prosedurlardan keçmək lazım olduğu haqda geniş məlumatla malik deyillər. Bunları nəzərə alaraq, təqdim olunan məqalədə dünyada müasir elmi jurnallara qoyulmuş tələblər, beynəlxalq standartlara uyğun elmi jurnal hazırlamağın yolları əks olunub. Məqalədə elmi jurnalların Web of Science və Scopus beynəlxalq elmmetrik bazalarına daxil olmasına dair əsas meyarlar, həmin bazalara jurnalları təqdim etmə prosedurları, jurnalın elmi kontenti, beynəlxalq müəllif və redaksiya heyəti, əsas nəşr standartları, elektron jurnallara qoyulan tələblər, jurnalın sitat gətirilmə göstəricilərinin artırılmasına dair təkliflər geniş təsvir olunmuşdur.

Açar sözlər Nüfuzlu elmi jurnal, elektron jurnal, nəşr standartları, jurnalın elmi kontenti, elmmetrik bazalar, Web of Science, Scopus, indeksləşdirilmə.

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.101>

Məqaləyə istinad: Mərdanov M., Həsənova A. (2020) Nüfuzlu elmi jurnal hazırlamağın qaydaları. «Azərbaycan məktəbi». № 1 (690), səh. 177-198

Məqalə tarixçəsi: Göndərilib — 10.11.2019; Qəbul edilib — 07.02.2020

Giriş

İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, dünyada baş verməkdə olan qloballaşmanın fəsadları, təbii ehtiyatların sürətlə azalması, insan artımı ilə bağlı yaranmış ərzaq qıtlığı, getdikcə özünü daha çox göstərən çeşidli təbii fəlakətlər və hər bir regionda meydana çıxan digər problemlər yalnız elmin inkişafı və müasir texnologiyaların tətbiqi nəticəsində öz həllini tapa bilər [Mərdanov M., Həsənova A. 2018].

Hər bir ölkədə elmin inkişafı və müasir texnologiyaların tətbiqi, bu vacib sahədə fəaliyyət göstərən yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin bilik və səriştəsindən, onların yetişdirdikləri kadrların səviyyəsindən, apardıqları elmi tədqiqatlar nəticəsində əldə etdikləri uğurlardan, bu müvəffəqiyyətlərin beynəlxalq elmi ictimaiyyət tərəfindən qiymətləndirilməsindən asılıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, məhz nüfuzlu elmi jurnalların vasitəsi ilə elmi-texnoloji yeniliklərin təhlilini və qiymətləndirilməsini aparmaq mümkündür [Mərdanov M., Həsənova A. 2018].

Elmi, texnoloji nailiyyətlərin, tədqiqatların nəticələrinin və metodlarının ictimaiyyətə çatdırılmasında, elmi sosial düşüncənin formalaşmasında ən vacib vasitə kimi belə jurnalların rolu çox böyükdür. Beləliklə, elmi jurnallar – elmi informasiyanın mənbəyi, elmi kommunikasiyanın vasitəsidir. Bundan əlavə, elmi jurnalların ən vacib funksiyalarından biri də elmi-texniki, sosial, iqtisadi, mənəvi və ətraf mühitin inkişafı kimi əsas problemlərin irəli sürülməsi və müzakirə edilməsindən ibarətdir.

Məlumdur ki, dünyada ilk elmi jurnalların yaradılması XVII əsrin ortalarına təsadüf edir.

Belə jurnalların nəşrindən əvvəl alimlər əsrlər boyunca öz tədqiqatları haqqında məlumatları, ümumiyyətlə, elmi yenilikləri bölüşmək və müzakirə etmək üçün məktublardan istifadə edirdilər. Lakin elmin inkişafı, alimlərin və tədqiqatların sayının artması bu prosesin mürəkkəbləşməsinə səbəb olmuşdur. Elmin, incəsənətin dövlətin qüdrətini əks etdirən əsas amillərdən olduğunun cəmiyyət tərəfindən qəbul edilməsi ilə əlaqədar olaraq, həmçinin elmi yenilikləri ictimaiyyətə çatdırmaq məqsədi ilə dövrü nəşrlərin hazırlanmasına artıq böyük ehtiyac var idi.

Tarixdən məlumdur ki, 5 yanvar 1665-ci ildə Fransada «Journal des Sçavans» («Alimlərin jurnalı», həftədə bir dəfə nəşr olunurdu) və 5 mart 1665-ci ildə İngiltərədə «Philosophical Transactions of the Royal Society» («Kral cəmiyyətinin fəlsəfi əsərləri», «Elmi əsərlər», ayda bir dəfə nəşr olunurdu) adlı ilk elmi jurnallar işıq üzü görmüşdür [Якубсон В.М., Райчук Д.Ю. 2015]. Həmin jurnallar hazırda da nəşr olunur. Qarşıya hər zaman aktual olan belə bir sual çıxır: hansı jurnalı elmi jurnal hesab etmək olar? Elmi jurnal bir çox meyarları ödəməlidir. Hər şeydən əvvəl jurnalda çap olunan məqalələr həmin sahənin mütəxəssislərinin

rəyindən keçməlidir. «Philosophical Transactions of the Royal Society» resenziyalı olduğu üçün məhz bu jurnalı dünya üzrə ilk elmi jurnal hesab etmək olar.

Azərbaycanda isə «Neftyanoe Delo» («Neft işi», ayda iki dəfə nəşr olunan) adlı ilk elmi jurnal 1899-cu il yanvarın 10-da işıq üzü görmüşdür. Bu jurnal nəinki Bakıda, bütövlükdə dünyada neft sənayesinin nailiyyətləri və problemlərini işıqlandıran ilk sahə mətbu orqanı olmuşdur. «Neft işi» jurnalında neft sənayesinin əsasını qoyan yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin məqalələri çap olunurdu. 1920-ci ilin may ayında həmin jurnalın adı dəyişdirilərək «Azərbaycan neft təsərrüfatı» (ANT) adı altında nəşri davam etdirilmişdir. Jurnal neft sahəsi üçün çoxsaylı, tanınmış, yüksəkixtisaslı kadrlar nəslinin yetişdirilməsində böyük rol oynamışdır. Fəaliyyəti dövründə onun səhifələrində bir çox tanınmış alimlərin, mütəxəssislərin və istehsalat rəhbərlərinin məqalələri dərc olunmuş və bu gün də olunmaqdadır. Neft sənayesi sahəsində texniki tərəqqinin çoxsaylı başlıca prioritetlərini özündə əks etdirən materialların dərc olunması məhz ANT jurnalına məxsusdur. Bundan əlavə, Bakı Dövlət Universitetinin ilk dövrü elmi jurnalı 1921-ci ildən nəşr olunmağa başlamış «Xəbərlər» jurnalı idi. 1924-cü ildən isə BDU-da «Nəzəri və praktik təbabət» adlı jurnal çap olunurdu.

Elmi jurnalların yaradılmasını elm tarixində bir dönüş nöqtəsi kimi qiymətləndirmək lazımdır. Müxtəlif sahələr üzrə ixtisaslaşmış jurnallarda çap edilmiş məqalələr müəlliflərlə yanaşı, onların çalışdıqları universitet və institutların, təmsil etdikləri ölkələrin elmi nüfuzunu müəyyən edən və son nəticədə ölkənin inkişaf səviyyəsinə təsir göstərən amillərdən biridir.

Son illərdə baş vermiş böyük siyasi, iqtisadi və texnoloji dəyişikliklər dünya elminin mənzərəsini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirmişdir. Kütləvi informasiya vasitələrinin inkişafı ilə əlaqədar olaraq, ölkədə iqtisadi və siyasi vəziyyətin dəyişməsi səbəbindən ən mühüm informasiyanın seçilməsində, təhlilində və qiymətləndirilməsində jurnalların rolu daim artmaqdadır. [Mabe M., Amin M. 2001]

Yaşadığımız informasiya məkanının çox mühüm hissəsini elmi jurnallarda çap olunmuş məqalələr, patentlər və ixtiralar haqqında məlumatlar təşkil edir. Tanınmış mütəxəssislər bu məlumatların hamısı ilə tanış olmaq gücündə deyillər. Onlar daha çox nüfuzlu nəşrlərdə öz əksini tapmış elmi nəticələrlə tanış olduqdan sonra işin özünə, onun müəllifinə və ölkəsinə dəyər verir.

Həç şübhəsiz, hər hansı bir təşkilatın bir və ya bir neçə nüfuzlu elmi jurnalının olması onun yüksək elmi potensiala və aktual məsələləri həll etmək qabiliyyətinə malik olduğunu göstərir.

Dövrü nəşr olunan məqalələr toplusu kimi, elmi jurnalın yaradılma ideyası uğurlu olmuş və digər ölkələrin alimləri tərəfindən qəbul edilmişdir. Dünyada 1800-ci ildə təxminən 100, 1850-ci ildə – 1000, 1900-cü ildə – 10 min, 1937-ci ildə – 33 mindən artıq, 1970-ci ildə – 70 min, 1991-ci ildə – 133 min elmi jurnal

nəşr olunurdu [Эпштейн В.Л. 2004], [Mabe M. 2003]. Hazırda isə 150 mindən artıq jurnal nəşr olunur və onların sayı ilbəl artır [Домнина Т.Н., Хачко О.А. 2015]. Jurnalların 30 mindən çoxu nüfuzlu elmmetrik bazalara daxildir. Məlumdur ki, Web of Science (WoS) və Scopus hazırda dünyada ən nüfuzlu baza olaraq qəbul olunur. Web of Science bazasına 12 mindən, Scopus bazasına isə 25 mindən artıq jurnal daxildir. Hər il bu bazalar yenilənir, yeni jurnallar daxil edilir və ya bazadan çıxarılır. Bu bazalarda təmsil olunan jurnallar haqqında məlumatlar elmi tədqiqatçının, jurnalın, qurumun və ölkənin qiymətləndirilməsi üçün əsas götürülür.

Web of Science Group tərəfindən 2019-cu il üzrə «Journal Citation Reports»un hesabatında dünyanın ən nüfuzlu jurnalları haqqında məlumatlar təqdim olunmuşdur. 2019-cu il üçün yüksək nəticələr göstərərək «Успехи химии» («Russian Chemical Reviews»), «Успехи физических наук» («Physics-Uspexhi») və «Успехи математических наук» («Russian Mathematical Surveys») adlı Rusiya jurnallarının ingilis dilində versiyaları WoS bazası üzrə 1-ci kvartilə düşüb. 2-ci kvartilə – riyaziyyat üzrə dörd Rusiya jurnalı daxil edilmişdir. Bunlar – «Sbornik Mathematics» («Математический сборник»), «Izvestiya Mathematics» («Известия Российской академии наук. Серия математическая»), «St. Petersburg Mathematical Journal» («Алгебра и анализ»), «Algebra and Logic» («Алгебра и логика») jurnallarıdır. Beləliklə, Rusiya jurnallarının kvartillər üzrə paylanması: Q1 – 3, Q2 – 4, Q3 – 25, Q4 – 130. Scopus bazası üzrə isə 2019-cu il üçün 1-ci kvartilə – «Ab Imperio», «CIS Iron and Steel Review», «Laser Physics Letters», «Manuscripta Orientalia», «Regular and Chaotic Dynamics», «Reviews on Advanced Materials Science», «Высокомолекулярные соединения», «Русин», «Успехи математических наук», «Успехи физических наук» və «Успехи химии и физическая мезомеханика» adlı Rusiya jurnalları daxil olunub.

Hazırda Azərbaycanda 300-dən çox elmi jurnal dərc olunur ki, bunlardan 8-i WoS-un bazasına: «Applied and Computational Mathematics» 2008-ci ildən, «Azerbaijan Journal of Mathematics» 2015-ci ildən, «Proceedings of the Institute of Mathematics and Mechanics» 2016-cı ildən, «Processes of petrochemistry and oil refining» 2016-cı ildən, «Chemical Problems» 2017-ci ildən, «TWMS Journal of Pure and Applied Mathematics» 2016-cı ildən, «SOCAR Proceedings» 2017-ci ildən, «Khazar Journal of Humanities and Social Sciences» 2017-ci ildən; Scopusun bazasına isə 7 jurnal: «Azerbaijan Journal of Mathematics», «Proceedings of the Institute of Mathematics and Mechanics», «SOCAR Proceedings», «Applied and Computational Mathematics», «Journal of Language and Literature», «Azerbaijan Pharmaceutical and Pharmacotherapy Journal», «Azerbaijan Medical Journal» daxil edilmişdir.

Qeyd edək ki, Azərbaycanda WoS-un bazasına impakt-faktoru olan cəmi bir

jurnal, «Tətbiqi və Hesablama Riyaziyyatı» – «Applied and Computational Mathematics» (impakt-faktoru – 3.16) jurnalı daxildir. Jurnal öz sahəsində 252 beynəlxalq nəşr arasında dünyada 19-cu, Avropada 4-cü, Müstəqil Dövlətlər Birliyində isə 1-ci yerdədir. 2018-ci ildə həmin jurnal kvartil üzrə ən yüksək keyfiyyət göstəricisi sayılan Q1 siyahısına daxil olunub.

Onu da qeyd edək ki, 2018-ci ildə ölkəmiz elm sahəsində Scopus-un siyahısında 233 ölkə arasında 92-ci, WoS-un siyahısında isə 224 ölkə arasında 98-ci yerdədir.

Təbii olaraq qarşıya bir neçə sual çıxır: «Azərbaycanda nəşr olunan jurnallar elmi ictimaiyyəti qane edirmi, yuxarıdakı nəticələr ölkənin elmi potensialını özündə əks etdirirmi və həmin nəticələri inkişaf etdirmək üçün hansı addımlar atılmalıdır?». Qeyd etmək lazımdır ki, alimlərin xarici nəşrlərə çıxış imkanları, Azərbaycan alimlərinin əldə etdikləri nailiyyətlərin dünyada yayılması, elmi jurnalların Web of Science və Scopus beynəlxalq bazalarına daxil olması kimi məsələlər aktual olaraq qalır.

Təqdim etdiyimiz məqalədə məqsəd dünyada müasir elmi jurnallara qoyulmuş tələbləri müvafiq elmi təşkilatların nəzərinə çatdırmaq, bu tələblərə əməl edərək beynəlxalq standartlara uyğun elmi jurnal hazırlamağın yolları ilə oxucuları tanış etmək, nəticədə, jurnallarımızın səviyyəsinin yüksəldilməsinə, nüfuzlu beynəlxalq elmmetrik bazalara daxil olmasına nail olmaqdır.

- Məqalədə qeyd olunan məsələlər öz əksini tapmışdır;
- Müasir elmi jurnallara qoyulan tələblər;
- Web of Science və Scopus beynəlxalq elmmetrik bazalarına daxil olmaq üçün elmi jurnallara qoyulan tələblər;
- Elektron jurnallara qoyulan tələblər;
- Jurnalın sitat gətirilmə göstəricilərinin artırılmasına təsir göstərən amillər.

Müasir elmi jurnallara qoyulan tələblər

Hər bir ölkənin dünya ölkələri arasında yeri müəyyənləşdirilərkən digər meyarlarla yanaşı, həmin ölkədə elmin səviyyəsi də mühüm rol oynayır. Elmi səviyyənin göstəricisi kimi isə elmi jurnalların rolu böyükdür. Çünki müasir elmi jurnal elmi-texniki yeniliklərin ictimaiyyətə çatdırılması, əsas məqsəd və vəzifəsi kimi elmi biliklərin yayılması, alimlərin nailiyyətlərinin nümayiş və inkişaf etdirilməsi gücünə malikdir.

Qeyd edək ki, beynəlxalq standartlara uyğun elmi jurnal nəşr edərkən müasir jurnallara qoyulmuş tələbləri nəzərə almaq vacibdir. Öncə redaksiya heyəti tərəfindən elmi jurnalın inkişaf istiqaməti seçilməli, jurnal müəyyən olunmuş çərçivədə çap olunmalıdır. Çərçivə dedikdə, aşağıdakı şərtlərin ödənilməsi nəzərdə tutulur.

1. Jurnalın üz qabığı

- Jurnalın tematikasına uyğun olmalıdır;
- Orijinal olmalı və başqa jurnalların üz qabığını təkrarlamamalıdır;
- Üz qabığının bütün elementləri yaxşı oxunmalıdır;
- Üz qabığında ISSN-print/ISSN-onlayn nömrələri göstərməlidir;
- Üz qabığında ISSN-nin ştrix-kodu qeyd edilməlidir;
- Üz qabığında QR kodu – jurnal haqqında geniş məlumat verilən veb-səhifəsinə keçid göstərməlidir;
- Üz qabığında çap olunduğu il, ay, cild, nömrə və internet saytının ünvanı qeyd olunmalıdır.

2. Jurnalın adı

- Digər jurnallar tərəfindən istifadə edilməyən özünəməxsus və məlumatlandırıcı olmalıdır;
- Ən çoxu 5 sözdən ibarət olmalıdır (ən optimal variant 2-4 söz);
- Adda ali məktəbin, institutun, alimin adı və s. olmamalıdır;
- Addakı hər söz ingilis dilli müəlliflər üçün aydın olmalı və optimal olaraq adın bir ingilis versiyasından istifadə olunmalıdır;
- Jurnalın məqsəd və vəzifələrini əks etdirməli, məzmunu və mövzuları ilə uyğunlaşmalıdır;
- ISI və ya ISSN LTWA standartına uyğun adın yalnız bir qısaltması istifadə olunmalıdır (ixtisarlar olmamalıdır).

3. ISSN

- Print;
- Onlayn.

4. Dövrilik

- Hər il çap qrafiki pozulmadan requlyar və öz vaxtında, saytında göstərilmiş ayda çap olunmalıdır;
- Bir ildə 2-12 nömrəsi çap olunmalıdır;
- Fiziki çapı ilə onlayn variantı arasında 10 gün fərq olmalıdır.

5. Jurnalın statusu

- Resenziyalı olmalı və bu, jurnalın saytında qeyd edilməlidir;
- Təsisçisi akademik təşkilat olmalıdır;
- Dövlət qeydiyyatından keçməli, şəhadətnamənin skan-surəti jurnalın saytında yerləşdirilməlidir;
- Üç təqvim ilindən çox müddətdə nəşr edilməlidir.

6. Jurnalın tematikası

• Jurnal multidissiplinar olmamalı, çap olunan məqalələr elmin bir sahəsinə aid olmalıdır.

7. Jurnalın dili

- Məqalələrin ən azı 50%-i ingilis dilində olmalıdır;
- Bütün məqalələrin ingilis dilində yayımlanmamasının səbəblərinin izahı jurnalın təsvirində verilməlidir;
- Təbiət və texniki elmlər sahəsində olan jurnallar ingilis dilində çap olunmalıdır (yaxın gələcəkdə bütün jurnalların ingilis dilində çapına keçilməlidir);
- Məqalə Azərbaycan və ya rus dillərindədirsə, onun ingilis dilində xülasəsi daha geniş olmalıdır;
- Çap olunmuş variantın birinci və ikinci səhifələri, həmçinin jurnalın məzmunu ingilis dilinə tərcümə olunmalıdır;
- Transliterasiya BSI, BGN / PCGN 1965, LC sisteminə uyğun olaraq aparılmalıdır;
- Riyaziyyat, fizika və kimya elmlərinə aid olan jurnallar (formulalar çox olan elm sahələri), bir qayda olaraq, Latex proqramında çap olunmalıdır.

8. Redaksiya heyəti

- Jurnalın redaksiya heyətinə müxtəlif ölkələrdən (5-15 ölkə) tanınmış mütəxəssislər daxil edilməlidir. Onların rəsmi razılığı jurnalın arxivində saxlanılmalıdır;
- Redaksiya heyətinin üzvləri jurnalın profil ixtisaslarından biri üzrə elmi dərəcəyə malik olmalıdır (70-80%);
- Son beş il ərzində redaksiya heyətinin üzvlərinin ən azı üç ixtisaslaşdırılmış məqaləsi nəşr olunmalıdır (100%);
- Heyətə bir qurumdan 5-dən artıq üzv daxil edilməməlidir;
- Jurnalın məsul katibi (jurnalın çapına məsul olan şəxs) həmin sahədə tanınmış mütəxəssis və kompüter bacarıqlarına malik olmalı, təbiət və texniki sahələrdə isə ingilis dilli olmalı, bunlardan əlavə onun son illərdə nüfuzlu jurnallarda məqalələri çap edilməlidir.

9. Baş redaktor

- Jurnalın əhatə etdiyi elm sahəsində mütəxəssis olmalıdır;
- Redaktorun unikal ORCID (Open Researcher and Contributor ID – tədqiqatçı və iştirakçının açıq identifikatoru, <https://orcid.org/>.) identifikatoru olmalıdır;
- Scopus və / və ya Web of Science jurnallarında dərc olunan məqalələrin sayı 10-100 arası olmalıdır;
- Scopus və Web of Science-da h-index-i – 3-30;

- Google Scholar-da h-index-i – 10-50;
- Research Gate sosial şəbəkədə profili olmalıdır.

10. Jurnalın müəllif tərkibi (bir buraxılış əsasında)

- Coğrafi əhatə dairəsi – 5-20 ölkə;
- Bir buraxılışda təmsil olunan təşkilatların orta sayı – 10-30;
- Bir buraxılışda həmmüəllifliyin orta sayı faizlə – 50-100%;
- Scopus / Web of Science-da h-index-si olan müəlliflərin orta sayı faizlə – 50-100%;
- Bir buraxılışda bütün müəlliflərin Scopus / Web of Science-da orta h-indeksi – 2-10;
- ORCID identifikatoru olan müəlliflərin sayı faizlə – 100%;
- Research Gate sosial şəbəkədə profili olan müəlliflərin sayı faizlə – 90-100%;
- Google Scholar-da profili olan müəlliflərin sayı faizlə – 100%;
- Researcher ID (WoS-da) profili olan müəlliflərin sayı faizlə – 50-100%.

11. Resenzentlər

- Jurnalda ikitərəfli anonim resenziya verilmə növündən istifadə olunur (resenzent və müəlliflərin soyadlarının hər iki tərəfə də məlum olmaması deməkdir);
- Çap olunan məqalələr bu sahədə mütəxəssis hesab olunan iki nəfərə gizli onlayn rəyə göndərilməlidir;
- Məqaləyə verilən rəy jurnalın elektron arxivində saxlanılmalıdır;
- Redaksiya heyətinin üzvü rəyçi ola bilməz.

12. Jurnalın saytı [Григорьева Е.И., Кирсанов А.С., Ситдииков И.М. 2014]

- Jurnalın internet saytının, onlayn məqalə qəbul etmək, onlayn rəyə göndərmə və rəydən qəbul etmə imkanı olmalıdır;
- Jurnalın veb-səhifəsinin tam mətnli ingilis dilində versiyası olmalıdır;
- Saytda internet naviqasiyası mövcud olmalıdır – jurnal haqqında informasiyanın internet şəbəkəsində asanlıqla axtarışı təmin edilməlidir;
- Saytda statistika bölməsi olmalıdır (məqalə yüklənmələrinin sayı);
- Jurnalın saytında ixtisaslaşdırılmış rəqəmsal və arxiv xidmətlərdən istifadə edərək məlumatların uzun müddət saxlanması təmin edilməlidir;
- Jurnal haqqında bütün məlumatlar redaksiya heyəti tərəfindən tərtib edilməli, jurnalın xüsusiyyətlərini əks etdirməli və unikal olmalıdır (plagiat olmamalı);
- Sayt daim yenilənməlidir (jurnalın son nömrələri, cari ilin informativ məlumatları, redaksiya heyətinin hazırkı tərkibi qeyd edilməlidir);

- Saytda elanlar və nəşr təqvimini olan səhifə və ya bölmə olmalıdır;
- Jurnal haqqında məlumatlar olan bütün səhifələr eyni bir domen və ya alt domendə bir sayt içərisində yerləşdirilməlidir, saytın əsas səhifəsinə dəqiq bir keçid olmalı və bu, saytın əsas menyusundan əldə edilməlidir;
- Jurnal haqqında bütün məlumatlar saytda etibarlı və dəqiq olmalıdır;
- Saytın əsas səhifəsində jurnalın adı, üz qabığı, ISSN print / ISSN onlayn, nəşriyyat (Publisher), məqsəd və fəaliyyət sahəsi (Aims and Scope), dövriliyi, əlyazmaların qəbul edildiyi və məqalələrin çap olunduğu dil, müəllif hüquqları ilə qorunan jurnalın və / və ya nəşrin unikal loqosu, baş redaktor və redaksiya heyəti (Editorial Board) haqqında məlumat (ayrıca səhifələrə keçid olmaqla), açıq girişlə bağlı qaydalar (Open Access Statement), əlaqə məlumatları (telefon, e-mail, nəşrin poçt ünvanı) göstərilməlidir;
- Saytda elektron arxiv mövcud olmalı və bu arxivdə jurnalın açıq girişdə olan son 3 nömrəsi və ya yükləmək üçün PDF formatında ən azı 9 məqaləsi yerləşdirilməlidir;
- Hər məqalə yeni səhifədən başlanmalı və ayrıca bir URL ünvanına sahib olmalıdır;
- Məqalələrin özünəməxsus rəqəmsal identifikatoru DOI-si olmalıdır;
- Hər məqalənin dərc edilmə tarixi qeyd edilməlidir;
- Məqalələr üçün tam əlaqə məlumatları və müəlliflər haqqında məlumatlar (iş yeri – təşkilatın adı, vəzifəsi, dərəcəsi, elektron poçtu, iş telefon nömrəsi) saytda yerləşdirilməlidir;
- Hər məqalənin transliterasiya olunmuş bibliografik siyahısı olmalıdır (References);
- Hər məqalənin səhifəsində «Məqaləyə necə istinad etmək olar» bloku olmalıdır;
- Saytın əsas səhifəsində jurnalın adı, üz qabığı, ISSN print / ISSN online (Key title, Abbreviated key title, Variant / Parallel title), məqsəd və fəaliyyət sahəsi (Aims and Scope), dövriliyi, hədəf auditoriyası, əlyazmaların qəbul edildiyi və məqalələrin çap olunduğu jurnalın dilləri, jurnalın və / və ya nəşriyyatın müəllif hüquqları ilə qorunan unikal loqosu (loqotipi), nəşriyyatın (Publisher) adı qeyd olunmalıdır;
- Saytın əsas səhifəsində baş redaktor, jurnalın redaksiya heyəti (Editorial Board) və açıq giriş (Open Access Statement) haqqında məlumat, əlaqə məlumatları – telefon, e-poçt (e-mail), nəşriyyatın poçt ünvanı qeyd edilməlidir;
- Saytın əsas səhifəsi aydın, sadə, qısa və lakonik olmalıdır;
- Saytın əsas menyusunda nəşr etikasası (Publication Ethics policy) olan səhifəyə, jurnal haqqında məlumatlar (About Journal) olan, redaksiya prosesini (Peer-review process) izah edən, jurnalın məqsəd və vəzifələri (Aims and Scope) qeyd olunan səhifələrə, əlyazmaların yoxlanılması üçün istifadə olunan

plagiat əleyhinə proqram (Plagiarism policy) və ya xidmətlərin göstərildiyi səhifəyə, müəlliflər üçün təlimatlara (Instructions for authors), jurnalın cari cildinə, nömrəsinə / buraxılışına (Current issue), jurnalın arxivinə (Archive), redaksiya heyətinə (Editorial Board), açıq girişin (Open Access) göstərildiyi səhifələrə, müəllif hüquqları və lisenziya şərtləri (Copyright and Licensing), əlaqə məlumatları (Contacts) olan səhifələrə keçid və sayt üzrə axtarış (Search) olmalıdır;

- Saytda əlavə məlumat olaraq – jurnalın nəşr olunduğu il (the start year) / təsis tarixi, jurnalın təsisçisi və ya təsisçiləri, indeksləşdirilmə (jurnalın daxil olduğu elmmetrik bazaların, elektron kitabxanaların siyahısı və onlara keçid), abunə haqqında məlumatlar (əgər jurnal abunə ilə yayılırsa) qeyd edilməlidir;

- Saytda müəlliflər üçün təlimatlar (Instructions for authors / Author Guidelines), nəşr etikası (Publication Ethics and Publication Malpractice Statement), məqalələrin arxivləşdirilmə siyasəti (Archiving), jurnalın beynəlxalq elmmetrik verilənlər bazalarında indeksləşdirilməsi qeyd olunmalıdır.

Qeyd edək ki, sayt təkcə jurnalın oxucuları, müəllifləri, rəyçiləri və b. üçün deyil, həm də jurnalı təhlil edəcək beynəlxalq ekspertlər üçün əsas məlumat mənbəyidir. Beləliklə, saytın ingilis dilində versiyası daha yüksək bir prioritetə malikdir (qısaldılmamış, mümkün qədər tam şəkildə olmalı, bütün məlumatlar peşəkar tərcüməçilər və korrektorlar tərəfindən yoxlanılmalıdır).

13. Jurnalın elmi kontenti (məzmunu)

- Bir buraxılışda məqalələrin orta sayı – 10-15;
- Orijinal tədqiqatlar – 90-100%;
- İcmal məqalələr – 10%-ə qədər;
- Jurnalın konfrans materiallarından ibarət olan nömrəsi dərc olunmamalıdır;
- Hər məqalə yeni səhifədən başlamalıdır;
- Məqalələrin birinci səhifəsində jurnalın ingilis dilində tam və qısaldılmış adı, cildi, buraxılış nömrəsi, ISSN print/onlayn nömrələri, səhifələr bildirən rəqəmlər və DOI göstərilməlidir;
- Hər məqalə üçün redaksiya heyətinə qəbul olunma tarixi qeyd olunmalıdır;
- Məqalənin əvvəlində, müəlliflərin işlədiyi təşkilat, şəhər və ölkə, ünvan, e-poçt ünvanı göstərilməlidir;
- ISO nəşr standartlarından istifadə olunmalı, format – A4 olmalıdır;
- Məqalənin orta həcmi – 8-15 səhifə olmalıdır;
- Məqalələrdə orfoqrafik və qrammatik səhvlər, plagiat elementləri olmamalıdır;
- Məqalələr tamamlanmış aktual elmi tədqiqatın nəticələrini əks etdirməli, jurnalın məqsəd və vəzifələrinə, əhatə dairəsinə və məsələlərinə uyğun olmalı, strukturlaşdırılmış və «səlis» ingilis dilində yazılmalıdır;

- Jurnalda çap olunan məqalələrin xülasəsi yarım səhifədən az olmamalıdır;
- Hər bir məqalənin giriş hissəsi, məsələnin qoyuluşu, aktuallığı, alınmış nəticələr, həmin nəticələrin məlum nəticələrlə müqayisəsi və geniş istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı olmalıdır;
- Jurnalların nüsxələri Azərbaycan Respublikasının «Kitabxana işi haqqında» Qanununun (<http://www.e-qanun.az/framework/5041>) 15-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq M.F.Axundov adına Milli Kitabxanaya, AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasına və BDU-nun kitabxanasına, müvafiq profilli kütləvi kitabxanalara və ali məktəblərə, AMEA-nın müvafiq elmi bölməsinə daxil olan institutlara göndərməlidir.

Web of Science və Scopus beynəlxalq elmmetrik bazalarına daxil olmaq üçün elmi jurnallara qoyulan tələblər

Elmin və texnologiyanın inkişaf etdiyi, elmi kommunikasiyanın həyatımızın mühüm hissəsinə çevrildiyi bir dövrdə elmi jurnalların Web of Science və ya Scopus beynəlxalq elmmetrik məlumat bazalarına daxil edilməsində bir zəruriyyət hiss edilir [Якубсон В.М., Райчук Д.Ю. 2015]. Elmi nəşrlərin üzərində işləyən bir çox redaktorlar hələ də bu vəziyyətdə hansı real addımların atılması və hansı prosedurlardan keçmək lazım olduğu ilə yetərinə tanış deyil. Hər hansı bir xarici informasiya mənbəyinə daxil edilməsi üçün elmi jurnalı təqdim edərkən onun elmi kommunikasiyanın əsas kanalı kimi bir missiyasının olduğunu bilmək vacibdir.

Elmi jurnalın yerinə yetirdiyi funksiyalar bizə bir çox məlumatın əldə edilməsinə şərait yaradır [Маркусова В.А. 2012]:

- elmin inkişaf istiqamətləri və onun nailiyyətləri, rəqabət qabiliyyəti və dünya elmi ictimaiyyətinə inteqrasiya dərəcəsi haqqında;
- müəlliflərin nəşr fəaliyyəti haqqında;
- təşkilatların nəşr fəaliyyəti və reytingi haqqında;
- istinadlara nəzərən dünya ictimaiyyətində nəşrlərin tanınma dərəcəsi və səviyyəsi barədə;
- müvafiq sahəni əhatə edən dünya nəşrləri ilə müqayisədə milli jurnalların keyfiyyəti və s.

Web of Science (WoS) – dünyada qarşılıqlı sitat gətirməni nəzərə alaraq akademik materialların referativ bazalarını özündə cəmləşdirən ən böyük axtarış platformalarından biridir və bu sitat gətirmənin əsasında hər bir jurnal ayrıca impakt-faktor alır [Mərdanov M., Həsənova A. 2019]. WoS hazırda 800 milyondan çox istinadları indeksləşdirən, sitat gətirmə üzrə ən böyük verilənlər bazasıdır. Elmi jurnalın Web of Science beynəlxalq elmmetrik bazasında indeksləşdirilməsi həmin jurnalın yüksək statusunun və dünya elmi ictimaiyyətinə olan təsirinin

göstəricisidir. Qeyd edək ki, nüfuzlu beynəlxalq jurnalda məqalənin dərc edilməsi tədqiqatların nəticələrinin dünya elmi ictimaiyyətinə çatdırılmasının ən etibarlı yoludur [Mərdanov M., Həsənova A. 2018]. Şirkətin redaksiya şöbəsi hər il WoS-a daxil olmaq iddiasında olan 3500-dən çox jurnalı nəzərdən keçirir. Onlardan yalnız 10-12%-i bu bazaya daxil olunur.

Qeyd edək ki, hər bir ölkənin dünya elminə olan töhfəsi, elmi təşkilatların və universitetlərin reytingi Web of Science bazasının bibliometrik göstəricilərinə əsaslanır. Bu bibliometrik göstəricilərin monitorinqi bütün inkişaf etmiş ölkələrdə keçirilir. Elmi məhsuldarlığa dair məlumatlar elmi tədqiqatın inkişaf etdirilməsi istiqamətləri ilə bağlı strateji qərarlar qəbul etməyə, elmi təşkilatın və ya universitetin müəyyən bir bilik sahəsində dünya standartlarına dair mövqeyini qiymətləndirməyə kömək edir [Tenopir C., King D.W. 2009].

Web of Science elmmetrik platformasının əsasını təşkil edən Core Collection üç əsas və yeni ESCI bazalarını özündə cəmləşdirir [Mərdanov M., Həsənova A. 2019]:

- Science Citation Index Expanded (SCIE) – təbiət və dəqiq elmləri;
- Social Sciences Citation Index (SSCI) – ictimai elmləri;
- Arts & Humanities Citation Index (AHCI) – humanitar elmləri.

Emerging Sources Citation Index (ESCI) – elmin bütün sahələrini, həmçinin sosial və humanitar elmləri əhatə edir. Məsələn, bir humanitar jurnal əvvəlcə ESCI bazasına daxil olunur, sonra izlənilir və bir neçə ildən sonra AHCI bazasında yer tutur.

Bu bazalara, qiymətləndirilməsi və seçimi xüsusi bir prosedurla tənzimlənən beynəlxalq və regional dünya səviyyəli jurnallar daxildir. Bu prosedur əlli ildən çoxdur ki, ardıcıl olaraq tətbiq olunan meyarlara əsaslanır. Beləliklə, SCIE və SSCI bazalarına daxil olan jurnalların xarakterizə edən xüsusiyyətlərindən biri sitat gətirmənin ölçülən göstəricisidir (citation impact). AHCI bazasına daxil olan jurnallar üçün tədqiqat sahəsinin xüsusiyyətinə görə impakt-faktor hesablanılır. Qeyd edək ki, qarşılıqlı sitat gətirməni adekvat şəkildə hesablamaq, demək olar ki, mümkün deyil. Həmçinin, ESCI-dən olan jurnallar üçün də impakt-faktor ölçülmür, lakin istinadların sayı hesablanılır [Garfield E. 1990].

Jurnalların Web of Science bazasına daxil olması üçün aparılan seçim prosesində bir sıra kəmiyyət və keyfiyyət amilləri nəzərə alınır. Bu amillər sırasına qeyd olunmuş göstəricilər (parametrlər) daxildir:

- Əsas nəşr standartları;
- Jurnalın elmi kontenti;
- Beynəlxalq müəllif və redaksiya heyəti;
- Sitat gətirmənin analizi.

Bu faktorların heç biri ayrı-ayrılıqda qiymətləndirməyə təsir etmir, lakin məlumatları birlikdə istifadə edərək WoS ekspert qrupunun üzvləri jurnalın

ümumi güclü və zəif tərəflərini müəyyən edə bilirlər. Yeni jurnalların seçimi əsasən keyfiyyəti nəzərə alan ekspertizaya əsaslanır. Qeyd edək ki, elmi jurnalların qiymətləndirilməsi və sistemdən çıxarılması prosesi davamlı bir prosesdir. Jurnalların monitorinqi istifadəçiyə bu jurnalların yüksək elmi standartlara cavab verməsini və daxil olduqları informasiya mənbələrinə uyğunluğunu təmin etmək üçün davamlı olaraq həyata keçirilir.

Beləliklə, seçmə prinsiplərini nəzərinizə çatdırırıq.

Əsas nəşr standartları. Qiymətləndirmə prosesində ən vacib parametrlərdən biri jurnalın nömrələrinin vaxtında (timeliness) dərc edilməsidir. Əgər bir jurnal vaxtında nəşr olunma qabiliyyətinə malikdirsə, bu, redaksiyanın ehtiyatında çox sayda dərc olunmamış materialın olduğunu göstərir. Jurnalın çap qrafikinə pozulması, göstərilən müddətdən bir neçə həftə və ya bir neçə ay sonra çıxması yolverilməzdir. Jurnalın dövriliyinin təsdiqlənməsini təmin etmək üçün, onun üç cari nömrəsi ardıcıl olaraq Clarivate Analytics şirkətinə göndərilməlidir. Qiymətləndirmənin ilk mərhələsində jurnalın bütün alınan nömrələrinə baxılır. Buna görə nəşrlərin vaxtında göndərilməsi çox vacibdir. Nəşriyyat və redaktorlar seçim prosesi başa çatana qədər jurnalın buraxılışlarını göndərməyə davam etməlidirlər. Buraxılışın vaxtında yayımlanması elektron jurnallar üçün də vacibdir. Jurnalın elektron variantı müəyyən olunmuş vaxtda onlayn olaraq çıxmalıdır.

Clarivate Analytics şirkəti jurnalın beynəlxalq nəşr konvensiyasına uyğun olduğuna da diqqət yetirir. Buraya jurnalın informativ, müvafiq adının olması, təsviri başlıqlar və dolğun annotasiyalar, istinad olunan hər bir ədəbiyyat üçün tam bibliografik məlumatlar, habelə hər bir müəllifin tam ünvan məlumatları daxildir.

Məlumdur ki, müasir dövrdə ingilis dili universal bir dil hesab olunur. Bu səbəbdən, Clarivate Analytics şirkəti, ilk növbədə məqalələrin ingilis dilində təqdim edildiyi və ya ən azı bibliografik məlumatların ingilis dilində verildiyi jurnalları nəzərdən keçirir. Şübhəsiz, gələcəkdə beynəlxalq elmi ictimaiyyət üçün ən çox maraq doğuran jurnalların tamamilə ingilis dilində nəşr olunması aydındır. Nəzərə almaq lazımdır ki, ingilis dilində olan nəşrlərə həmişə üstünlük verilir. Əlavə olaraq, ədəbiyyat siyahısı isə latın əlifbası ilə verilməlidir (transliterasiya olunaraq).

Nəşr standartlarının digər göstəricilərindən biri də məqalələrin resenziyadan keçməsidir, bu da təqdim olunan elmi materialların keyfiyyətinin, həmçinin, orada istinad edilən ədəbiyyat siyahısının dolğun şəkildə verildiyinin göstəricisidir.

Elmi məqalələrin əsas göstəricilərindən biri onun hazırlanmasında istifadə olunan ədəbiyyatdır. Elmi araşdırmalar zamanı bu və ya digər tədqiqat sahələri daim inkişaf edir. Clarivate Analytics şirkətinin mütəxəssisləri (redaktorları) bu jurnalın məzmununun verilənlər bazasını zənginləşdirə biləcəyini və ya hazırda

bazaya daxil olan jurnalların bu mövzu ilə bağlı kifayət qədər məlumat verdiyini müəyyənləşdirir. Clarivate Analytics şirkətinin ekspertlərinin apardığı iş rejimi, akademik ədəbiyyatda yaranan tematik istiqamətləri və aktiv sahələri müəyyənləşdirməyə kömək edir, çünki ədəbiyyat siyahısına əsasən məqaləyə sitat gətirmə üzrə məlumatlar haqqında bilgi əldə etmək imkanı yaranır və demək olar ki, hər hansı bir yeni elmi jurnalın yaranmasını izləmək olur.

Beynəlxalq müəllif və redaksiya heyəti. Clarivate Analytics-in ekspertləri, eyni zamanda, müəlliflərin, redaktorların, jurnalın redaksiya və nəşr heyəti üzvlərinin beynəlxalq tərkibinə diqqət yetirirlər. Bu, beynəlxalq auditoriyaya nəzərdə tutulan jurnallar üçün xüsusilə vacibdir. Müasir elmi araşdırmalar qlobal səviyyədə aparılır və bu baxımdan jurnalın beynəlxalq istiqaməti dünya elmi ictimaiyyəti üçün vacibdir.

Web of Science platforması yüksək keyfiyyətli regional jurnalların indeksləşdirilməsinə də maraq göstərir və hər il bu bazaya belə jurnalların nisbətən az faizi əlavə edilə bilər. Ümumiyyətlə, regional jurnallar beynəlxalq jurnallardan fərqli olaraq, daha çox yerli auditoriya üçün nəzərdə tutulur. Eyni zamanda regional jurnalların seçim meyarları beynəlxalq jurnallarda olduğu kimi qalır. Regional jurnalın əhəmiyyəti daha çox onun məzmununun xüsusiyyətlərinə əsasən müəyyən edilir. Mütəxəssislər regional jurnalın verilənlər bazasını müəyyən bir mövzuya dair yeni məlumatlarla zənginləşdirə biləcəyini və ya müəyyən bir regionda aktual olan materialların təqdim edib-etməyəcəyini qiymətləndirir. Bütün regional jurnallar vaxtında çap olunmalı, ingilis dilində bibliografik məlumatlar (başlıqlar, annotasiyalar, açar sözlər) verilməli və rensenziyadan keçirilməlidir. Belə jurnallarda istinad olunan ədəbiyyat siyahısı latın əlifbası ilə verilməlidir (transliterasiya olaraq).

Sitat gətirmənin təhlili. Core Collection Web of Science-in əsas elmmetrik bazası olduğundan, bu bazaya daxil olan jurnalda dərc olunan məqalələrdə göstərilən istinadlar, həmin məqalələrin bir mənbə kimi verilənlər bazasına daxil olub-olmadığından asılı olmayaraq indeksləşdirilir. Bu baxımdan jurnalların seçim prosesi özünəməxsusdur, çünki redaksiyanın əməkdaşlarına çox sayda sitat gətirmə üzrə məlumatlar təqdim olunur. Bu məlumatlar, jurnalların qiymətləndirilmə prosesində sitat gətirmənin təsirini/göstəricisini (citation impact) müəyyən etməyə imkan verir.

Sitat gətirmə göstəricilərinin təhlili jurnalın aid olduğu sahə üzrə akademik ədəbiyyatda əhəmiyyətini və təsirini təyin etmək üçün istifadə olunur. Təhlil ən azı iki mərhələdə aparılır. Birinci mərhələdə, jurnalın akademik ədəbiyyatın mövzu kontekstinə ümumi inteqrasiyasını anlamaq üçün jurnalda olunan istinadların ümumi sayı dəqiqləşdirilir. Jurnalın impakt-faktoru həmin jurnalın əhatə etdiyi elm sahəsində son zamanlarda təsirini müəyyən etmək üçün istifadə olunur. İkinci mərhələdə, jurnalda dərc olunan məqalələrin müəlliflərinin hər birinin,

eləcə də jurnalın redaksiya heyəti üzvlərinin istinadları haqqında toplanmış məlumatlar araşdırılır və bu da yeni bir jurnalın qiymətləndirilməsində istifadə olunur. Bu isə jurnalın, tədqiqatları elmi ictimaiyyət üçün əhəmiyyətli olan alimlərin diqqətini cəlb edib-etməyəcəyini anlamağa imkan verir.

Sitatgətirmə göstəriciləri haqqında məlumatlar baxılan jurnalın redaksiya heyətində təhlil olunur. Jurnalın təsir dərəcəsini ölçmək üçün istinadlar haqqında olan kəmiyyət məlumatlarından istifadə yalnız jurnalın aid olduğu mövzu kateqoriyasında məna kəsb edir. Məsələn, kənd təsərrüfatı mühəndisliyi kimi kiçik sahələrdə, biotexnologiya və ya genetikə kimi böyük sahələrə nisbətən nəşrlərin və ya istinadların sayı az olacaq. Eyni ilə, elmin bəzi sahələrində, xüsusən mədəniyyət və incəsənət sahəsində, bir məqalənin xeyli sayda istinad toplanması üçün kifayət qədər vaxt tələb olunur. Ancaq təbiət elmləri kimi digər sahələrdə istinadların sayı iki-üç il ərzində sürətlə artır və zirvəyə çatır. Sitat gətirmə haqqında məlumatların düzgün tətbiqi üçün bu amillər mütləq nəzərə alınmalıdır. Bundan əlavə, keçmişdə rədd edilmiş və bazaya daxil olunmamış jurnallar yenidən nəzərdən keçirilə bilər. Bu jurnallarda, məsələn, məqalələrin ingilis dilinə tərcüməsi, jurnal tərəfindən qoyulan qaydalar və s. kimi bir sıra dəyişikliklərlə əlaqəli istinadların sayının artması müşahidə oluna bilər.

Seçmə prosesi zamanı jurnalın öz-özünə sitat gətirmə səviyyəsi də nəzərə alınır. Bu göstərici, digər jurnallar tərəfindən həmin jurnala edilən istinadların sayı ilə müqayisədə onun öz-özünə sitat gətirməsinin sayını əks etdirir. Məsələn, hər hansı bir jurnaldakı məqalələrə istinadların sayı 15 000-dirsə və onlardan 2000-i həmin jurnalın məqalələrindədirsə, deməli, jurnalın öz-özünə sitat gətirmə səviyyəsi (əmsalı) $2/15=13,3\%$ təşkil edir [Mapkycoba B.A. 2012].

Müəlliflər üçün indiki nəticələrlə sıx bağlı olan məqalələrinə istinad etmək normal haldır. Qeyd edək ki, istinadların ümumi sayı ilə müqayisədə öz-özünə sitat gətirmə əmsalının üstünlük təşkil etdiyi jurnallar da var. Beləliklə, öz-özünə sitat gətirmə əksər jurnallar üçün normal haldır. Bununla yanaşı, bu göstərici normadan artıq olduqda, Clarivate Analytics şirkəti, öz-özünə sitat gətirmənin jurnalın impakt-faktorunun süni şəkildə artırılmasına təsir edib-etməməsini müəyyənləşdirməyə çalışır. Öz-özünə sitat gətirmə düzgün istifadə edilmədiyi halda, jurnalın impakt-faktorunun müəyyənləşdirilməsi ən azı iki il müddətində dayandırılır və jurnal Web of Science verilənlər bazasından çıxarılmaq üçün namizəd olur.

2005-ci ildə elmi ədəbiyyatın nəşri ilə məşğul olan Elsevier (Hollandiya) şirkəti Scopus informasiya sistemini yaratdı və internetə yerləşdirdi. Scopus verilənlər bazasına daxil olmaq üçün jurnallar Web of Science bazasında olduğu kimi qiymətləndirilmə mərhələlərindən keçirlər. Elmi jurnalın Scopus sistemində daxil olması Web of Science-dən daha asandır, çünki bu verilənlər bazasında jurnallara qoyulan meyarlar xeyli aşağıdır [Mapkycoba B.A. 2012].

Clarivate Analytics və Elsevier şirkətləri, abunəçilərin informasiya axtarışında cari və retrospektiv (keçmişə aid) tələbatlarının təmin edilməsi üçün dünyanın ən vacib və nüfuzlu jurnallarını hərtərəfli əhatə etməyə çalışır. Məlumdur ki, jurnalın indeksləşdirilməsi üçün qiymətləndirilmə zamanı qeyd edilən kəmiyyət və keyfiyyət faktorları nəzərə alınır.

Jurnalın çap variantını qiymətləndirilməyə təqdim etmək üçün bunlar tələb olunur [Маркочева В.А. 2012]:

- Clarivate Analytics və ya Elsevier şirkətləri üçün təqdim edilən jurnala daimi pulsuz abunəçilik verilməsi;
- jurnalın son versiyasının şirkətin poçt ünvanına göndərilməsi;
- jurnalın hər buraxılışının çap olduqca mütəmadi olaraq poçtla şirkətə göndərilməsi.
- jurnalı qiymətləndirilməyə təqdim etməzdən əvvəl jurnalların seçilmə prosesi ilə tanış olunmasının zəruriliyi.

Elektron jurnallara qoyulan tələblər

Elektron jurnalların yaradılma ideyası 1970-ci ilin əvvəllərinə təsadüf edir. İlk elektron jurnalın yaradılmasına 1976-cı ildə cəhd edilmişdir. Bu cəhd uğursuz nəticələnmişdir. Lakin 1989-1990-cı illərdə elektron poçtu olan elektron jurnallar istifadəyə verilmişdir. İnternet şəbəkəsinin sürətlə yayılması elektron jurnalların inkişafına səbəb olmuşdur. 1996-cı ilin iyun ayında artıq 1689, 1997-ci ildə isə 3400 (onlardan 1049-u resenziyadan keçmiş) elektron jurnal qeydə alınmışdır. Qeyd edək ki, 2000-ci ilin statistikasına görə yalnız resenziyadan keçmiş elektron jurnalların sayı 3900-ü keçmişdir [Эпштейн В.Л. 2004]. 2009-cu ildə dünyada 40000-dən çox dövrü resenziyalı elektron jurnal fəaliyyət göstərirdi. Bu jurnalların bir çoxunun ünvanları ilə <http://ejour-nals.ebsco.com/info/ejsTitles.asp> saytında tanış olmaq olar. Hazırda isə elektron jurnalların sayı bir neçə dəfə artmışdır.

Müasir dövrdə dünyada formalaşan elektron elmi jurnallar:

- Elektron jurnal – jurnalların çap variantının analoqu;
- Yalnız elektron formada mövcud olan və yalnız elektron kanallar vasitəsilə yayılan jurnal;
- İstifadə məqsədilə oxucu tərəfindən ödəniş edilən ödənişli elektron jurnal;
- İstifadəçilərə və ya oxuculara nəşriyyat və ya məqalənin müəllifi tərəfindən daxilolma imkanı təklif edən ödənişsiz elektron jurnal (və ya açıq girişi təmin edən jurnal).

Clarivate Analytics və Elsevier şirkətlərinin əsas məqsədi yayımlanma formasından asılı olmayaraq ən vacib və nüfuzlu jurnallara çıxışı təmin etməkdir. Elektron jurnalın qiymətləndirilməsi zamanı nəşr standartları, jurnalın məzmunu, beynəlxalq istiqaməti və sitat gətirmə analizinin nəticələri də nəzərə alınır.

Clarivate Analytics və Elsevier şirkətləri üçün elektron jurnalların formatı son dərəcə vacibdir. Elektron jurnalların dizaynında nəzərə alınması mütləq hesab edilən identifikatorlar məqalələrin düzgün sitat gətirilməsinə zəmanət verir.

- jurnalın adı;
- nəşr ili;
- jurnalın cildi və nömrəsi;
- məqalənin adı;
- məqalənin səhifə və ya nömrəsi (bu parametrlərdən biri olmalıdır, məqalənin nömrəsi DOI-ni təşkil etməməlidir). Jurnalda səhifə və məqalələrin nömrələri istifadə edilirsə, onlar ayrı-ayrılıqda qeyd edilməlidir (Məsələn: Art. # 23, s.6-10; 23.6-23.10 şəkildə olmamalıdır);
- müəlliflərin adları və ünvanları;
- məqalələrin DOI (Digital Object Identifier), PII (The Publisher Item Identifier) kimi bütün identifikatorları və nömrələrinin qeyd olunması;
- hər bir buraxılışın tam məzmununda təqdim olunması (buraya səhifə və məqalələrin nömrəsi daxildir).

Bunların məqalələrdə və istinadlarda qeyd olunması, məqaləyə istinad edənlərin həmin identifikatorlardan düzgün istifadə etmələrini, həmçinin, məsələn, Clarivate Analytics kimi şirkətlər tərəfindən verilənlər bazalarında indeksləşdirilərkən düzgün işarələnməsini təmin edir.

Jurnalın elektron versiyasını qiymətləndirilməyə təqdim etmək üçün jurnal haqqında ingilis dilində tam məlumat verilməlidir (jurnalın adı, veb saytı, baş redaktorun adı, nəşriyyatın ünvanı, ölkə, elektron (onlayn) ISSN, nəşr ili, mövzu sahəsi, əlaqə məlumatları və s.).

Clarivate Analytics şirkəti bu minimum meyarlara cavab verən elektron jurnalları qiymətləndirir:

- Jurnalda resenziyadan keçirilmiş məqalələr dərc olunmalıdır;
- Jurnalın ISSN-i olmalıdır;
- İngilis dilində bibliografik məlumatlar olmalıdır (məqalələrin adı, annotasiya, açar sözlər, ədəbiyyat siyahısı);
- Ədəbiyyat siyahısı latın əlifbası ilə transliterasiya olunmalıdır.

Jurnalın elektron versiyasına onun çap variantının faydalı bir əlavəsi kimi baxılır. Elektron jurnalların əsas üstünlüyü ondan ibarətdir ki, bu jurnallara kompüter vasitəsilə tez bir zamanda daxil olmaq və məqalələri asanlıqla yükləmək mümkündür, həmçinin, oxucular geniş və sürətli axtarış imkanlarına sahib olurlar. Bundan əlavə, elektron jurnalların fəaliyyəti ilə bağlı interaktivliyin təmin edilməsi, oxucu auditoriyasının genişlənməsi, abunəçilərin sayının çoxalması və bunun nəticəsində sitatgətirmənin artması müşahidə olunur. Kitabxanalar elektron jurnallara abunə olmağa daha çox üstünlük verirlər. Onlayn jurnallarda arxivləşdirilmə və arxiv materiallarından rahat istifadə etmək imkanlarının

mövcudluğu, bu jurnalların vasitəsilə beynəlxalq informasiya mənbələrinə asan girişin əldə edilməsi müəlliflər və oxucular üçün müsbət haldır [Solomon D.J. 2013]. Hesab edirik ki, hər bir jurnalın çap və elektron variantlarının paralel olaraq fəaliyyət göstərməsi oxuculara daha geniş seçim imkanları yarada bilər.

Jurnalın sitat gətirilmə göstəricilərinin artmasına təsir edən amillər

Məlumdur ki, beynəlxalq verilənlər bazaları, əsasən, beynəlxalq jurnallara maraq göstərir və jurnalın informasiya mənbələrinə daxil edilməsini tələb edir. Xarici müəlliflərin beynəlxalq sitat gətirmə sisteminə inteqrasiyası səbəbindən, onların jurnallarımızda iştirakı bu jurnalların daha geniş maraq yaratmasına səbəb olur.

Alimlərin və tədqiqat qruplarının işlərinin ekspert qiymətləndirilməsində elmi məqalələrdəki bibliografik istinadların təhlili aparılır (sitat gətirmənin analizi). Bibliografik istinadlar elmi iş səviyyəsinin, tədqiqatçıların məhsuldarlığının və ayrı-ayrı jurnalların əhəmiyyətinin göstəricisi olaraq da istifadə olunur. Təcrübə göstərir ki, bibliometrik göstəricilər elm sahəsinə ilbəl daha da çox tətbiq olunur. Bu göstəricilər oxucu auditoriyasında dövrü nəşrlərin səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsində və onlara olan tələbatın proqnozlaşdırılmasında istifadə olunur.

Jurnalın qiymətləndirilməsində istifadə olunan əsas bibliometrik göstəricilərdən jurnalın impakt-faktoru, sitat gətirilmə indeksi və s. qeyd etmək olar [Макеева Е.Ю., Максимчик О.А. 2014], [Ware M., Mabe M. 2015]. Bu göstəricilərin hesablanmasına məqalələrə olan istinadların sayı və səviyyəsi təsir edir. Qarşıya bu sual çıxır: «Jurnalın sitat gətirilmə göstəricilərinin artırılmasına dair hansı addımların atılması tələb olunur?»

Məqalələrin keyfiyyəti və müəllif tərkibi. Təcrübə göstərir ki, regional jurnallarda xarici müəlliflərə orta hesabla daha çox istinad olunur. Bunu nəzərə alaraq, xarici müəlliflərin məqalələrinin sayını artırmaqla daha yüksək sitat gətirilmə göstəricilərinə nail olmaq mümkündür. Bu məqsədlə, jurnalda xarici müəlliflərin məqalələrini dərc etmək, həmçinin redaksiya heyətinə aktiv fəaliyyət göstərən xarici alimləri dəvət etmək, xarici müəlliflərlə ingilis dillində operativ şəkildə ünsiyyət qurmaq, ingilis dilində təqdim olunan məqalələri resenziyadan keçirmək üçün xarici rəyçiləri cəlb etmək tövsiyə olunur. Bundan əlavə, əsas elmi istiqamətləri, mövzu sahələrini müəyyənləşdirmək məqsədilə mütəmadi olaraq istinad edilməyən və ya az istinad olunan məqalələri təhlil etmək, daha çox istinad olunan məqalə müəlliflərini cəlb etməklə, bu cür məqalələrin sayını azaltmaq lazımdır.

Jurnalın kontenti. Xaricdən keyfiyyətli məqalələr cəlb etməklə belə nəşrlərin və jurnalın buraxılışlarının sayını artırmaq, orijinal, icmal və qısa məlumatyönlü

məqalələr arasında balanslaşdırılmış bir nisbət müəyyən etmək lazımdır. Bunun üçün ən çox sitat gətirilən və yüklənən məqalələrin təhlilinin nəticələrinə əsasən jurnalın əhatə etdiyi mövzu sahəsi daxilində oxucunun marağına səbəb olan məqalələrin sayını artırmaq, müvafiq aktual mövzulara aid jurnalın xüsusi və tematik buraxılışlarını təşkil etmək təklif olunur.

Jurnalın referativ və axtarış sistemlərində (verilənlər bazalarında) mövcudluğu. Nüfuzlu platformalarda yerləşdirilən beynəlxalq biblioqrafik verilənlər bazalarında jurnalın iştirakını genişləndirmək tövsiyə olunur. Bunun üçün qoyulmuş tələb və standartları nəzərə alaraq jurnalın aparıcı beynəlxalq verilənlər bazalarına (Web of Science, Scopus və s.) daxil olması üçün addımların atılmasını və müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etmək lazımdır. Jurnalın impakt-faktoruna və ya başqa elmmetrik göstəricilərinə süni təsir edən öz-özünə sitatgətirmə əmsalının aşağı olmasına da diqqət yetirilməlidir. Əks halda, öz-özünə sitatgətirmə əmsalının yüksək olması (20-30%-dən çox), jurnalın beynəlxalq bazalardan çıxarılmasına səbəb olacaqdır. Həmçinin müəllifləri beynəlxalq jurnallardan müasir (son 1-3 il ərzində nəşr olunan) məqalələrə istinad etməyə təşviq etmək lazımdır. Jurnalın impakt-faktorunu yüksəltmək məqsədilə həmin jurnaldakı məqalələrə istinad etmək tövsiyə olunur.

Jurnalın resenziyadan keçirilmə prosesi. Jurnalın redaksiya heyətinə xarici resenzentləri dəvət etmək, onların apardığı işlərə nəzarət etmək, rəyçiləri müəlliflərlə konstruktiv əlaqə qurmağa təşviq etmək və resenzentlər üçün yazılı təlimatların hazırlanması tövsiyə edilir.

Oxucu auditoriyası. Onlayn oxucu auditoriyasını genişləndirmək lazımdır. Oxucuların məmnunluq dərəcəsini izləmək, məqalənin onlayn baxılması və yüklənməsi barədə məlumat toplamaq və təhlil etmək, jurnalın kontentinin keyfiyyətinə və kəmiyyət göstəricilərinə təsir edən amilləri daha yaxşı başa düşmək üçün monitorinq vasitələrini tətbiq etmək zəruridir.

Jurnalın tanınması. Jurnalın internet axtarış sistemlərində tanınması üçün indeksləşmə mexanizmlərindən geniş istifadə olunmalıdır. Məqalələrə rəqəmsal identifikatorların verilməsi (məsələn, DOI) tövsiyə edilir. Bu identifikatorların vasitəsilə həmin məqalələrə tez bir zamanda girişin təmin olunmasına və jurnalın internet şəbəkəsində tanınmasına şərait yaradılacaqdır.

Jurnalın dizaynı. Jurnalın dizaynı onun səviyyəsinin göstəricilərindən biridir. Dizaynı yaxşılaşdırmaq məqsədilə nəşriyyatla əməkdaşlıq etmək tövsiyə olunur.

Nəticə

Müasir dövrdə elm və texnologiya hər bir ölkənin inkişaf səviyyəsinin ən vacib amili hesab olunur. Elm və texnologiyanın inkişafı isə elmi jurnalların qlobal elmi nəşrlər sistemində inteqrasiyasından birbaşa asılıdır. Belə jurnalların

əsas vəzifəsi elmi biliklərin yayılmasından ibarətdir. Elmi-tədqiqat institutları və universitetlər nəticələrini daha sürətlə geniş ictimaiyyətə təqdim etmək, elmi mühitdə nüfuzlarını artırmaq, fəaliyyət göstəricilərini yaxşılaşdırmaq məqsədilə tədqiqatlarının nəticələrini beynəlxalq standartlara uyğun nüfuzlu elmi jurnallarda çap etdirməyə çalışırlar [Гиляревский Р.С. 2014]. Təbii olaraq, nüfuzlu jurnallar yaratmaqla hər bir elmi müəssisə öz fəaliyyətləri və tədqiqat nəticələri haqqında məlumat təqdim etmək və tanımaq üçün əlavə imkanlar əldə edirlər. Heç şübhəsiz, elmi-tədqiqat müəssisəsinin bir və ya bir neçə nüfuzlu elmi jurnalının olması həmin təşkilatın elmi səviyyəsinin əsas göstəricilərindən biridir. Eyni zamanda jurnal elmi ictimaiyyətdə yüksək nüfuzla malikdirsə, yüksək səviyyəli müəlliflərin keyfiyyətli məqalələrini çap edirsə, onda həmin elmi jurnalın etibarlılığı onun mənsub olduğu elmi təşkilatın nüfuzunu artırır və elm dünyasında mövqeyinin möhkəmləndirilməsinə səbəb olur. Bundan əlavə, elmi təşkilat digər tədqiqat institutlarının və universitetlərin əməkdaşlarını jurnallarında dərc etməyə dəvət etməklə həmkarları ilə əlaqələri gücləndirir, birgə tədqiqat və maarifləndirmə işinin təşkili üçün əlavə imkanlar yaradır [Кувалин Д. 2017].

Beynəlxalq standartlara uyğun nüfuzlu elmi jurnallar elmi-tədqiqat təşkilatlarının və universitetlərinin elmi fəaliyyətinin qiymətləndirilməsində nəzərə alınan – nəşrlərin sayı, sitat indeksləri və s. kimi göstəricilərinin normativə uyğun əldə edilməsini xeyli asanlaşdırır. Fikrimizcə, hazırda ölkəmizdə hazırlanan elmi jurnalların səkkizinin beynəlxalq nüfuzlu bazalara daxil olması onun elmi potensialını olduğu kimi əks etdirmir.

Beləliklə, elmi jurnalın funksiyalarını, məqsəd və vəzifələrini nəzərə alaraq yüksək keyfiyyətli elmi jurnalın yaradılması və dünya miqyasında tanınması, elmi təşkilatın potensialının artırılmasına səbəb olacaq və bu da ölkənin inkişafına müsbət təsirini göstərəcəkdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat / References:

1. Garfield E. (1990). How ISI Selects Journals for Coverage: Quantitative and Qualitative Considerations. *Current Contents*, May 28, № 22, pp. 5-13.
2. Mabe M. (2003). The growth and number of journals // *Serials*. Vol. 16, № 2, p.191–197.
3. Mabe M., Amin M. (2001). Growth dynamics of journals // *Scientometrics*. Vol. 51, № 1, p. 147–162.
4. Mərdanov M., Həsənova A. (2018). Nüfuzlu elmi jurnallara məqalə hazırlamağın yolları. «Azərbaycan məktəbi», № 4 (685), s. 95-106.
5. Mərdanov M., Həsənova A. (2019). Elmin inkişafında elmmetriyanın rolu. «Azərbaycan məktəbi», № 2 (687), s. 129–152.

6. Solomon D.J. (2013). Digital Distribution of Academic Journals and its Impact on Scholarly Communication: Looking Back After 20 Years. The Journal of Academic Librarianship, vol. 39, № 1, pp. 23–28. DOI: 10.1016/j.acalib.2012.10.00.
7. Tenopir C., King D.W. (2009). The growth of journals publishing. In: Cope B., Phillips A. (eds.). The Future of the Academic Journal, Chandos Publishing, pp. 105–123. DOI: 10.1016/B978-1-84334-416-2.50005-7.
8. Ware M., Mabe M. (2015). The STM Report: An Overview of Scientific and Scholarly Journals Publishing / STM: International Association of Scientific, Technical and Medical Publishers, last modified November, 180 pp.
9. Gilyarevskii R.S.(2014). Publikacionnaya aktivnosti kak oценка naucnix dostijenii. // Naucno-texnickaya informaciya. Seriya1, № 8, s. 3.
10. Gpiqorieva E.İ., Kirsanov A.S., Sitdikov İ.M. (2014). Kakim doljem biti sait naucnoqo jurnala. Polis. Politiceskie issledovaniya. № 5, s. 177-187. DOI: 10.17976/jpps/2014.05.14.
11. Domnina T.N., Xacko O.A.(2015). Naucnie jurnali: kolicestvo, tempi rosta. Informacionnoe obespecehie nauki: novie texnoloqii: Sbornik naucnix trudov. M.:BEM PAN, s. 83-96.
12. Kuvalin D.(2017). Naucnii jurnal v sovremennoy Rossii: vozmojnie modeli povedeniya.Ekonomiceskaya politika. T. 12, № 6, c. 218–227. DOI: 10.18288/1994-5124-2017-6-11.
13. Makeeva E.Y.,Maksimcik O.A. (2014). Ocenka vliyatelivosti naucnix jurnalov v mejdunarodnix sistemax hauchix publikacii. İzvestiya Samarskoqo naucnoqo centra Rossiiskoi akademii nauk.T. 16, № 2(3), c. 530-533.
14. Markusova V.A.(2012). Kacestvo naucnix jurnalov i osnovnie kriterii dlya vklyoceniya v informacionnuyo sistemuy Web of Science kompanii Thomson Reuters. Acta naturae. Tom 4, № 2 (13), s. 6-13.
15. Epshtein V.L.(2004). Predvidimoe budushee naucnix jurnalov. Problemi upravleniya. № 1, s. 2-15.
16. Yakubson V.M., Raicuk D.Y. (2015). İzdanie naucnoqo jurnala v univeritete: novii vzglyad.Universitetskoe upravlenie: praktika i analiz. № 2, s. 57-64.

Internet:

1. Process otbora jurnalov v Clarivate Analytics.
THE WEB OF SCIENCE JOURNAL SELECTION PROCESS
<https://clarivate.com/webofsciencengroup/essays/journal-selection-process/>
2. <https://clarivate.ru/essays/wos-journal-selection-process/>
3. <https://clarivate.com/webofsciencengroup/solutions/editorial/>
4. <https://openscience.in.ua/journal-to-scopus-wos.html>